

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

© 2016 Слободан Станишић

© 2016 за ово издање Вулкан издаваштво

ISBN 978-86-10-01810-3

Ова књига штампана је на природном рециклираном папиру од дрвећа које расте у одрживим шумама. Процес производње у потпуности је у складу са свим важећим прописима Министарства животне средине и просторног планирања Републике Србије.

СЛОБОДАН
СТАНИШИЋ

ЖИВОТ СРПСКИХ СРЕДЊОВЕКОВНИХ ВЛАДАРА

МИЛОШ ОБИЛИЋ И МАЧ СРПСКЕ ВАТРЕ

Роман о највећем
српском јунаку

Београд, 2016.

ЦРКВА СВЕТОГ ЈОВАНА ПРЕТЕЧЕ налази се у селу Самодрежа, недалеко од Вучитрна. По предању, у њој су се, пре великог боја, причестили кнез Лазар и његови јунаци.

У НАРОДНОМ СТВАРАЛАШТВУ ОВА црква добила је значење истинског симбола лепоте, снаге и вере у част и истину.

КРОЗ ВЕКОВЕ ЈЕ ПОСТАЈАЛО уверење да
је у цркви у Самодрежи сахрањен један
од највећих јунака свих времена – Милош
Обилић. Његовој храбрости, чврстини
и одлучности дивили смо се не само
ми већ и многи други народи. Понекад
су се и чудили како једна мала земља
има тако велику и снажну личност.

ПОСЛЕ СРПСКЕ ПОБЕДЕ у Косовском
боју, попут ветра који разноси звуке
надалеко, огласила су се, славећи, звона
цркава у многим европским градовима.

ПРВА СУ, ИПАК, ЗАЗВЕНИЛА у Самодрежи.

ПРВИ ДЕО

НАГОВЕШТАЈ СНАГЕ

Милош код Дубравнице

1.

ВОЈВОДА ЦРЕП ВУКОСЛАВИЋ имао је обичај да пред битку сваког војника погледа у лице. Тако је било и овога пута. Напусти своје место првог у колони и стаде по страни. Пешаци у пролазу личили су на певаче хора у цркви. Тамо свако доживљава песму на свој начин и то му се види на лицу. Овде су проносили осмехе, бриге, туге и страхове. За њима су наступали коњаници. Искусни, прошли кроз безбројне борбе, лица су им одавала људе који ће се, за који тренутак, предати уобичајеном послу. Подигнутих штитника за очи, оклопници су изгледали готово сви исто, одлучни и сигурни у себе као људи којима нико ништа не може.

На крају дуге колоне ишла је група младића коју је војводи Црепу послао кнез Лазар, с намером да, посматрајући бој, стекну прво искуство. Они нису знали за кнежеву наредбу, и очекујући да ће учествовати у борби, били су

весели, смишљали шале и смејали се, раздрагани због оног што предстоји. Милош, најмлађи, имао је једва петнаест година, док предводник Павле није прешао двадесету.

Мудром војводи ни на крај памети није било да не изврши кнежеву наредбу, зато је смислио да их постави на узвисину са задатком да посматрају, уче и прикључе се у безопасном тренутку, највероватније кад све буде завршено.

Пошто пропусти колону својих ратника, војвода Цреп остаде, изгледало је да још неког чека. Не прође дуго кад се у даљини појави крупан и снажан коњаник на челу већег броја добро опремљених ратника. Био је то Црепов стари пријатељ и саборац Витомир Брусић. Овом угледном властелину, чији се посед налази у близини Дубравнице, Турци су у изненадном нападу направили велику штету. Зато је Црепов позив да их заједнички дочекају схватио као могућност делимичне освете. Пошто се срдечно поздравеше, Витомир саопшти неколико важних ствари:

– Турци Османлије долазе из Бугарске, коју су опустошили. Сад смо ми дошли на ред. Њихови мали одреди пре неколико дана попалише и похараше моје село Доње Крново. Сâм сам крив, требало је да будем опрезнији.

Цреп се насмеши:

– Сад ћемо то надокнадити.

– Послао сам извидницу. Јавише да Турака има десетак хиљада.

– То је знатно више од наших – закључи Цреп мирно.

Онда упита:

– Имаш ли млађарије?

– Двадесетину. Сами се пријавише.

– Добро, прикључићемо их мојима. Него, нешто ми згодно паде на ум.

Дубравница, која тече у близини Параћина, пробија се самом ивицом поља на коме је требало да се одигра битка с Османлијама. Уз шуморење воде, старешине се договорише о плану борбе.

Сїрадање Бали-беїа

2.

ВОЈВОДА ЦРЕП ЈЕ одлучио да десно крило војске повери Витомиру, а лево племићу Крајимиру, човеку од поверења кнеза Лазара.

Себи је одредио најтежи задатак: биће у центру, задужен за пробој кроз најгушће редове непријатељских снага. Онда позове младог Павла:

– Орловићу! Твоји момци и ти ударићете први!

Овај се испрси. Међутим, кад му је војвода саопштио план, нестаде му осмеха с лица. Видно нерасположен, врати се до своје групе.

– Извешћемо лажни напад – објасни. – Војвода је замислио да намамимо Османлије до наших редова.

Милан Топлица и Иван Косанчић се намрштише, док Милош задржа ведрину духа.

– Одлична замисао! – узвикну, што остале наведе на помисао да је он још увек дечак жељан игре. Тада им се придружише и млади ратници властелина Витомира, а потом се сви ућуте, чекајући команду главног заповедника.

На Турке Османлије није требало дуго чекати. Појавили су се с друге стране поља у приличном нeredу, као да нису спремни за борбу. Узмуваше се довикујући нешто једни другима, као да су уплашени или да не знају шта треба предузети.

– Останите сви на својим местима – нареди Цреп. – То је варка, покушавају да нам одврате пажњу.

Војвода је, показало се, добро познавао начин борбе Османлија. Пошто метеж с друге стране убрзо престаде, галамције се повукоше и наступи лака коњица постројена у беспрекорном поретку. Коњи су истовремено подизали и спуштали копита, као да су на некој смотри, а не пред истинским окршајем.

Искусни војвода мало сачека, а онда подиже руку и махну према Павлу Орловићу, који је са педесетак младих ратника чекао на узвисини.

– За мном! – нареди он, а младићи ободоше коње и сјурише се у сусрет непријатељу.

– Напред „стара“ војско! – викну Милош ругајући се и подстичући своју кобилу Ждралину да похита.

– Покажимо им шта су прави јунаци! – додаје Иван.

– Натерајмо их у бег! – придружи се Милан.

Кад стигоше на педесетак корака од прве противничке линије, младићи нагло зауставише коње.

– Јао, ала их је много! – „уплашено“ ће Милош.

– Ово нам код куће нису причали! – придружи му се Раде Модрогорац.

– Каква сила, човек би помислио ружан сан! – ругао се Иван.

– Бежимо док је време! – повиче Милан Топлица.

Затим сви као један окрену коње и појуре натраг.

Непријатељ који бежи привлачи ратнике као магнет. Намамљени могућношћу лаке победе, Турци похитају за њима. Ови, међутим, пројуре кроз редове сабораца и врате се до свог места на узвисини.

– Десно! – узвикне војвода Цреп подигавши руку.

Истог трена Витомир појуре, а његови војници кренуше укруг око захукталих Османлија. Кад их потпуно обиђу и одвоје од осталих, војсковођа подиже другу руку.

– Лево! – нареди и Крајимир Грчинић и са својима крену у обилазак, стварајући нови круг, који је обујмио противникову позадину. Сад су српски борци направили два велика круга, слично броју осам, којим су окружили велике непријатељске групације, онемогућивши им повлачење или било какав ратнички маневар.

Разви се жестока борба у којој су Цреп и његови војници имали велику предност.

За невољу, Османлије брзо уче. Њихов заповедник Бали-бег, који је остао позади с резервним снагама, прихвати Црепову замисао. Зато поведе своје самом ивицом поља, поред оних који су се већ борили, стварајући тако сопствени круг, овога пута око војводе Црепа и његових најбољих бораца.

Павле је са узвисине видео шта се догађа и искористио право да дејствује у случају највеће опасности.

– За мнома! – нареди и поведе своју групу према месту на коме се налазио војвода Цреп.

Тада се догоди нешто чудновато. Млади Милош на Ждралини појури брзином од које је свима застао дах. Изгледало је као да његов коњ не додирује тле, већ, ношен неком магијом, лебди у простору. Јахач попут циновске стреле улете међу противнике, разбаца их лево-десно, потом прилете запрепашћеном Бали-бегу и обори га једним ударцем.

Ратиште занеме у трену. Онда се зачу пренеражен узвик:

– Погибе бег!

Први дођоше себи ратници из Бали-бегове пратње. Они тргоше дизгине и натераше коње у спасоносно бекство. Преостали борци, окружени Цреповим ратницима, побацише оружје.

3.

БИТКА ЈЕ БИЛА завршена. Овога пута без победничких поклича, без радовања, махања заставама. Сви су још у чуду после Милошевог подвига. Војсковођа Цреп први дође себи и спусти мач, који је остао у ваздуху, усред замаха. Онда дубоко уздахну и проговори прекорно:

– Не рекох ли ја, Орловићу, да млађана група не улази у борбу?

– Осим у случају... – хтеде Павле да дода „непосредне опасности“, али застаде као да се нечег досети.

– Додуше, и нисмо, тачније, не стигосмо. Кренули смо, а онда ускочи само Милош.

Војвода Цреп увуче главу у рамена размишљајући о народној изреци „младост лудост“. Онда се окрену према Милошу.

– Исти си отац, Обилићу!

Младић се изненади:

– Како сте ме то назвали?

Њега су, откако зна за себе, сви звали само Милош. Презимена није имао. Живео је с баком Расулијом, за коју се говорило да је била као мушко, а у младости се борила раме уз раме с јунацима Душана Силног.

– Натерај ону твоју бабу да не прича само о себи – по-саветова га војвода уместо одговора на питање. – Биће да има још понека важна личност међу родбином.

Онда се окрену и посвети задужењима заповедника. Победници су одводили заробљенике, чистили поље крај реке, превијали рањене.

На крају, Цреп посла гласника да обавести кнеза Лазара о победи над Османлијама у првом сукобу после Маричке битке.

На двору кнеза Лазара

4.

ЛАЗАР ХРЕБЕЉАНОВИЋ БИО је од оних ретких људи који се сопственом снагом, умом и храброшћу уздигао изнад осталих. Као син Припца, с којим се цар Душан спријатељио у раном детињству и задржао га на двору током целе своје владавине, стекао је и сам поверење великог владара. Постао је ставилац и то звање задржао до доласка на власт Душановог сина Уроша. Млади цар поверио је Лазару Крушевац на управу, с тим што се овај није полакомио и тражио титулу краља, коју је лако могао добити. Скромни Лазар задовољио се звањем кнеза.

Под управом одлучног и способног човека, град Крушевац је лепо напредовао. Кнез је подстицао развој заната и трговине, успоставио сталну сарадњу са рудником на Новом Брду, родном месту свог оца, учврстио везе са Дубровником, Венецијом, Пештом и Цариградом. За кратко време подигао је прекрасан дворцац, у који је сместио породицу – кнегињу Милицу и седморо деце – а било је ту доста места и за госте који су пристизали са свих страна. Међу најдражим свакако су Миличин отац стари

Југ-Богдан и деветоро њене браће, у народу познате као девет Југовића. Они су управо стигли и кнегиња и кнез дочекују их раширених руку. После срдечног поздрава, Лазар и Југ се повуку да о нечему озбиљно поразговарају.

Југ започе први.

– У велику невољу одвлаче нас ови наши тобожњи великаши – рече он. – Мисле да су велики, дижу нос и не виде колико су ситни. Притом недоличну штету праве овоме што нам од царства остаде.

Лазар погледа Југа изненађено. Ова добродрежа мудра старина изговорила је оно што је и сам мислио. Југ-Богданова дуга коса, кратка брада и густе обрве били су потпуно бели, као да је главу украсио пролећним облацима. Иако је превалио седамдесету, сачувао је снагу и још излазио на мегдане.

– Морамо се некако измирити и братски договорити. Турци Османлије су за нас највећа опасност, само слогом се можемо одупрети – придружи се Југовој беседи кнез.

Овај замишљено подиже пехар и отпи гутљај вина.

– То ће ићи врло тешко – рече. – Треба уложити много снаге и времена. Уосталом, једини си који то може учинити, Лазаре.

– Покушавам.

– Онда, поступи као цар Душан. Мораш милом или силом!

Лазар поћута кратко, затим рече:

– Вук Бранковић, Ђурађ од Зете, челник Муса, чак и босански краљ Твртко су уз нас. Остаје Никола Алтомановић, који господари великом територијом.

– Да, он је посебно тврдоглав. Колико чујем, нами-
слио је да буде цар – саопшти Југ подругљиво.

– Одлучио сам да му понудим договор. Послаћу гла-
снике.

Југ-Богдан одмахну с неверицом.

– Тешко да ће прихватити. Он гаји велику мржњу
према теби.

– Знам, али морам покушати.

– Ако то не успе, прелазимо на други део Душановог
правила. Тада рачунај на мене и моје синове – изговори
Југ чврстим и одлучним гласом.

Прича о лејтећем коњу

5.

ПОД РАСКОШНИ ШАТОР султана Мурата улази велики везир Колан Беј, клања се до земље и извештава:

– Наш до неба високи султане, имамо добру вест. Западни део Бугарске је освојен!

– Нека је слава великом Алаху, и време је било – одврати Мурат помало љутито. – Са свом нашом силном војском требало је оволико времена.

– Шта да се ради, нисмо очекивали такав отпор – слегну раменима везир.

– Какве су вести из Моравске Србије?

– Још не знамо, наш велики султане. Извештај Бали-бега треба свакога часа да стигне.

Не прође дуго времена, кад под султанов шатор уђе Бали-бегов помоћник Лагмет Крепан лица прекривеног сузама.

– Откуд ти? – зачуди се Мурат.

Овај се поклони толико дубоко да удари челом о земљу.

– О светли, о највећи, о недостижни, о непревазиђени...

– Скрати увод и пређи на ствар! – пресече Мурат. – Имаш ли добрих вести?

– О, блистави наш султана! – није могао да се обузда придошли. – Наш дични Бали-бег никад се више неће поклонити пред вама.

– Шта збориш, море! – подвикну султан. – Како се то догодило?

Онај шмркну, болно уздахну и положи руку на груди пре него што настави.

– Бали-бег је прихватио мој предлог да опколимо Србе у два круга, један за другим. Све смо тако учинили и почели да их тучемо, кад са стране, изненада, мучки, спопаде нас тај каурин на летећем коњу...

– Баш летећем?

– Баш! Долете тај Милош тако и уби нашег Бали-бегу срамно и кукавички.

Султан гледа с неповерењем. Знао је да Крепан уме да се послужи неистином, али ово сад изгледа као прича која превазилази и његове могућности.

– Како тај Милош изгледа? – хоће Мурат да провери и тај део приче.

– Има бар тридесет година, уз то је огроман, бркат, брадат, косат, чупав, рукат, ногат...

Султан пљесну дланом о длан и нареди чуварима да изведу Крепана, који је и даље причао као навијен. Затим рече да доведу Рушида Делимегдана, обичног војника који се истицао јунаштвом и снагом, уз то је био искрен, али непослушан. Тачније, никог није поштовао осим султана.

Он улази, повија снажне руке преко широких груди и поздравља на свој начин:

– Одавде те волим и поштујем!

Султаново лице прекри доброћудан осмех.

– Знам за твоју љубав и поштовање, зато сам те и позвао. Хоћу истину о боју, али кратко, онако како ти умеш.

– Нема ту шта много да се прича – рече грдосија чешући се иза ува. – Срби су нас надмудрили, затворише два круга около. Бали-бег одговори тако што окружисмо и ми њих. Тад, са узвисине, дојури њихова млађарија, а најбржи и најхрабрији, неки Милош, на месту нам уби Бали-бега.

– Како му сазнаде име?

– Узвикивали су његови славећи. Говорили су: „Живео Милош!“ – објасни Рушид.

– Колико му може бити година?

– Не више од петнаест. Ама стасит, будући јунак.

Мурат се повуче у себе, очито смишља нешто.

– Да ли би могао да га победиш у дуелу?

– Ако ви наредите, господару. Само, што пре. Не треба га пустити да стаса, онда ће бити теже.

Султан га отпусти и нареди да му доведу Табана Флису званог Зујан.

– Ево ти кеса дуката – рече кад се позвани појави пред њим. – Пробиј се до Крушевца како знаш и умеш, потплати где треба, дај где мора, уштеди за себе колико можеш, али сазнај све о том Милошу. Ко је, шта је, кога има од фамилије, с ким се дружи. Хоћу све да знам, јеси ли разумео?

Зујан потврди, узе кесу, поклони се и крену да изврши султанову наредбу.